

पौष्ण त्रि० पुष्पा देवताऽस्य तस्येदं वा अण् घणन्तत्वात् उप-
धातोपः । १पूषदेवताके चर्वादौ २रेवतीनक्षत्रे न० १पूष-
सम्बन्धिनि त्रि० स्त्रियां ङीप् ।

पौष्प न० पुष्पेण निर्दत्तः तस्येदं वा अण् । १पुष्पसाध्ये
२मद्यभेदे स्त्री । ३कुसुमसम्बन्धिसात् त्रि० स्त्रियां ङीप् ।
४पाटलिपुत्रनगर्यां स्त्री ङीप् शब्दरत्ना० ।

पौष्प पु० करवीरपुराधिपे पूष्णः पुत्रे १ष्टपभेदे तत्कथा "पूष्णः
पुत्रोऽभवत् पौष्पः सर्वशास्त्रार्थपारगः" कालिकापु० ।
उतङ्केनर्षिया गुरुदक्षिणार्थं याचिते तस्यै कुण्डलदातरि
२ष्टपभेदे भा० व्या० ६५० । तदधिकृत्य कृतो ग्रन्थः अण् ।
भा० व्या० पर्वान्तर्गते ३पर्वभेदे न० ।

प्याट् अय्य० प्याय-वा० ङाटि । सम्बोधने अमरः ।

प्याय ढङ्गौ भा० व्या० अक० सेट् । प्यायते, अप्यायि-अप्यायिष्ट
इदित् क्योदिच्च पीनः ।

प्यायस्थूण पु० गोतप्रवरर्षभेदे ।

प्युत्त न० अपि-उत्त-वा० नक् अपेरक्तोपः । १स्त्रायुनि
२अजगरसर्पे कर्मणि च कात्या० श्रौ० १५।१।१ कर्कः ।

प्युष उत्सर्गे चु० उभ० सक० सेट् । प्योषयति ते । अप्युषत् त
प्युष विभागे दाहे च दि० पर० सक० सेट् । प्युष्यते इरित्
अप्युषत् अथौभेत् पुष्योप । [अथौषीत् पुष्योप ।

प्युस विभागे दिवा० पर० सक० सेट् । प्युस्यते इरित् अप्युसत्
प्यै ढङ्गौ भा० व्या० अक० अनिट् । प्यायते अप्यास ।

प्र अय्य० प्रथ-ड । १चारम्भे २गतौ ३चत्कर्त्त० ४प्राथम्ये ५सर्व-
तोभावे ६उत्पत्तौ, ७ख्यातौ ८व्यवहारे च प्रुषोत्तमः ।
अस्य क्रियायोगे उपसर्गत्वम् । गतित्वञ्च । अस्यार्थभेदो-
दाहरणानि गणरत्नटी० उक्तानि यथा

"प्र आदिकर्मदीर्घशब्दशस्त्रवत् तृप्तिवियोगशुद्धिशक्तीच्छा-
शान्तिपूजापदर्शनेषु" प्रयातः । प्रवालसूत्रिकः प्रमुर्देशस्य ।
प्रवदन्ति दायादाः । हिमवतो गङ्गा प्रभवति । प्रभुक्त-
सन्नम् । प्रोषितः । प्रसन्नं जलम् । प्रशक्तः । प्रार्थयते ।
प्रशान्तोऽग्निः । प्राञ्जलिः । प्रवालम् । प्रलोकयति ।

प्रउग न० प्राग्युगम् पृषो० । १प्राग्वर्त्तिनि युगे ईषान्तरे
कात्या० ७।६।५ कर्कः । तत्र चोयसानस्याग्नेः प्रउग-
चित्संज्ञा कात्या० १६।५।६ २शस्त्रविशेषे प्रउगसुक्य-
सव्यथायै यजु० १५।११ "प्रउगं शंसति निष्केवल्यं शंसति"
शा० सं० भाष्यप्रता स्तुतिः "प्रउगनिष्केवल्यशब्दै शस्त्रविशेष
नामनी" इत्युक्त्वा "अप्रगीतसन्तसाध्या स्तुतिः शस्त्रमिति
भाष्ये शस्त्रशब्दार्थमाह भाष्यप्रकाशः ।

प्रकङ्कत पु० १प्रकटविषे २प्रकटगमने सर्पभेदे अ० १।१६।७।

प्रकट त्रि० प्र+कट-अच् । स्रष्टे ।

प्रकटित त्रि० प्र+कट-क्त । प्रकाशिते हेमच० ।

प्रकण्व पु० प्रकटाः कण्वा यत् । ऋषिभिन्नत्वात् न सुट् ।

देशभेदे सि० कौ० । ऋषौत् सुट् प्रकण्व इत्येव ।

प्रकम्पन पु० प्र+कपि-णिच्-युच् । १वायौ "प्रकम्पनेनातु
चक्रस्मिरे सुराः" माघः । २नरकभेदे च शब्दरत्ना० ।
३प्रकम्पनकारके त्रि० ।

प्रकार पु० प्र+कृ-भावे अण् । १समूहे २अतिक्षेपे च । कर्मणि
अण् । ३प्रकीर्णे पुष्पादौ त्रि० । ४अगुरुचन्दने न० मेदि०

प्रकरण न० प्र+कृ-ल्युट् । १प्रस्तावे २अभिनेयनायकादिके
दृश्यकाव्यभेदे हेमच० । ३ग्रन्थसंज्ञौ ४एकार्थप्रतिपादक-
ग्रन्थांशे च त्रिका० । नाटकादिनी दृश दृश्यकाव्य-
रूपकाणि विभज्य सा० द० तत्त्वक्षणसक्तं यथा

"भवेत् प्रकरणे वृत्तं लौकिकं कविकल्पितम् । शृङ्गारो-

ऽङ्गी नायकस्तु विप्रोऽमात्योऽथ वा वणिक् । सापाय
धर्मकामार्थपरो धीरप्रशान्तकः" । विप्रनायकं यथा

ऋच्छकटिकम् । अमात्यनायकं सावर्तीमाधवम् । वणिङ्-

नायकं पुष्पभूषितम् । "नायिका कुलजा क्वापि वेश्या

क्वापि द्वयं क्वचित् । तेन भेदास्त्रयस्तस्य तत्र भेदस्तृती-

यकः । कितवद्भूतकारादिविचित्रकसङ्कुलः" । कुलस्त्री

पुष्पभूषिते । वेश्या तुरङ्गदत्ते द्वे अपि ऋच्छकटि-

के । अस्य नाटकप्रकृतित्वात् शेषं नाटकवत्" ।

कर्त्तव्यस्य इतिकर्त्तव्यताकाङ्क्षस्य वचनं प्रकरणम् इति

शबरभाष्योक्तेऽप्ये च "श्रुतिलिङ्गवाक्यप्रकरणस्थानस-

माख्यानां पारदौर्बल्यमर्थविप्रकर्षात्" जै० १।१।१०५ ।

तत्र विनियोगसाधने तस्य श्रुतिलिङ्गवाक्यबाध्यत्वं स्थान-

समाख्यायोर्बाधकत्वञ्च स्थितम्" । "श्रुतिर्द्वितीया

क्षमता च लिङ्गं वाक्यं पदान्येव तु संहतानि । सा

प्रक्रिया या कथमित्यपेक्षा स्थानं क्रमो योगबलं

समाख्या" पार्थसारथिनिष्पन्नः । शास्त्रसिद्धान्तप्रतिपादके

इत्यन्यभेदे "अस्य च च वेदान्तप्रकरणत्वात्" वेदान्तसा० ।

प्रकरणसम पु० गौतमोक्ते सत्पक्षापरपर्याये १हेत्वाभासभेदे

"यस्मात् प्रकरणचिन्ता स निरर्थकार्यमपदिष्टः प्रकरण-

समः" गौ० सू० । "क्रमप्राप्तं प्रकरणसं लक्षयति । स हेतुः

स्वसाध्यस्य परसाध्याभावस्य वा निरर्थकार्यमपदिष्टः

प्रयुक्तः प्रकरणसम उच्यते स क इत्याकाङ्क्षायामाह

यस्मात् प्रकरणचिन्तेति करणं "पक्षप्रतिपक्षाविति" भाष्यं